

Vad gör Riksbanken?

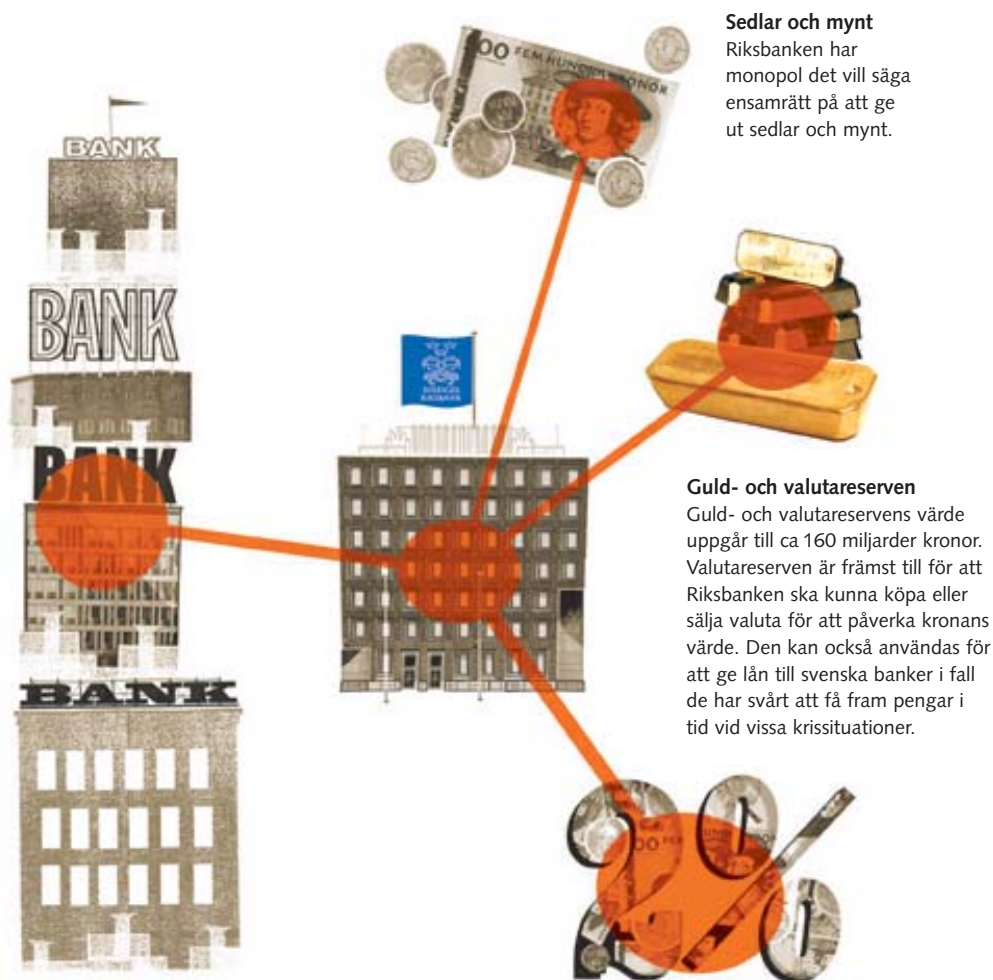
■ Vad är Riksbanken?

Riksbanken är Sveriges centralbank. Riksbanken är inte någon vanlig bank, utan en statlig myndighet under riksdagen. Den grundades redan 1668 och är världens äldsta centralbank.

■ Riksbankens uppgifter

Bankens verksamhet styrs av en lag – riksbankslagen. Där står det att Riksbanken har två huvuduppgifter. Riksbanken ska se till att pengarna behåller sitt värde och den ska övervaka så att betalningar sker säkert och effektivt.

En annan uppgift är att ha hand om landets guld- och valutareserv. Riksbanken har också ensamrätt på att ge ut sedlar och mynt.

Betalningar ska ske säkert och effektivt

Betalningssystemet är det som krävs för att betalningar för varor och tjänster ska fungera. Riksbanken övervakar så att detta sker säkert (du ska kunna lita på att betalningar kommer fram) och effektivt (till så låga kostnader som möjligt).

Pengarna ska behålla sitt värde

Riksbanken ser till att pengarna behåller sitt värde. Målet är att priserna ska öka med ca 2 procent per år.

■ Riksbanken är självständig

Riksbanken är självständig i förhållande till regering och riksdag. Detta innebär att varken regering eller riksdag får bestämma hur Riksbanken ska besluta i frågor som rör penningpolitik. Riksdagen har alltså lämnat över ansvaret för penningpolitiken till Riksbanken. Vad penningpolitik är kan du läsa om på sidan 11.

Riksbankens styrning Riksdagen utser elva ledamöter till ett riksbanksfullmäktige. Riksbanksfullmäktige, som har en kontrollerande funktion över Riksbankens verksamhet, utser i sin tur sex ledamöter till Riksbankens direktion. Det är denna direktion som styr Riksbanken.

6 Riksbankens huvuduppgift 1: Pengarna ska behålla sitt värde

Vad är inflation? 1975 kostade en Big Mac på McDonald's fem kronor. Har en hamburgare blivit sex gånger godare på trettio år? Nej, men priset har blivit sex gånger högre. Inflationen har gjort att pengarna förlorat i värde.

■ Låg och stabil inflation

Riksbanken arbetar för att pengarna ska behålla sitt värde. Det innebär att banken ser till att inflationen hålls på en låg och stabil nivå. En låg och stabil inflation skapar goda förutsättningar för en ekonomisk tillväxt.

Inflation innebär att man får färre varor och tjänster för samma mängd pengar. Pengarna blir helt enkelt mindre värda. Vid inflation ökar priserna, utan att värdet eller kvaliteten blir högre. Prisökningar som beror på att varor eller tjänster blir bättre är inte inflation, till exempel om en skjorta blir dyrare för att den görs av ett bättre tyg.

■ Hur uppstår inflation?

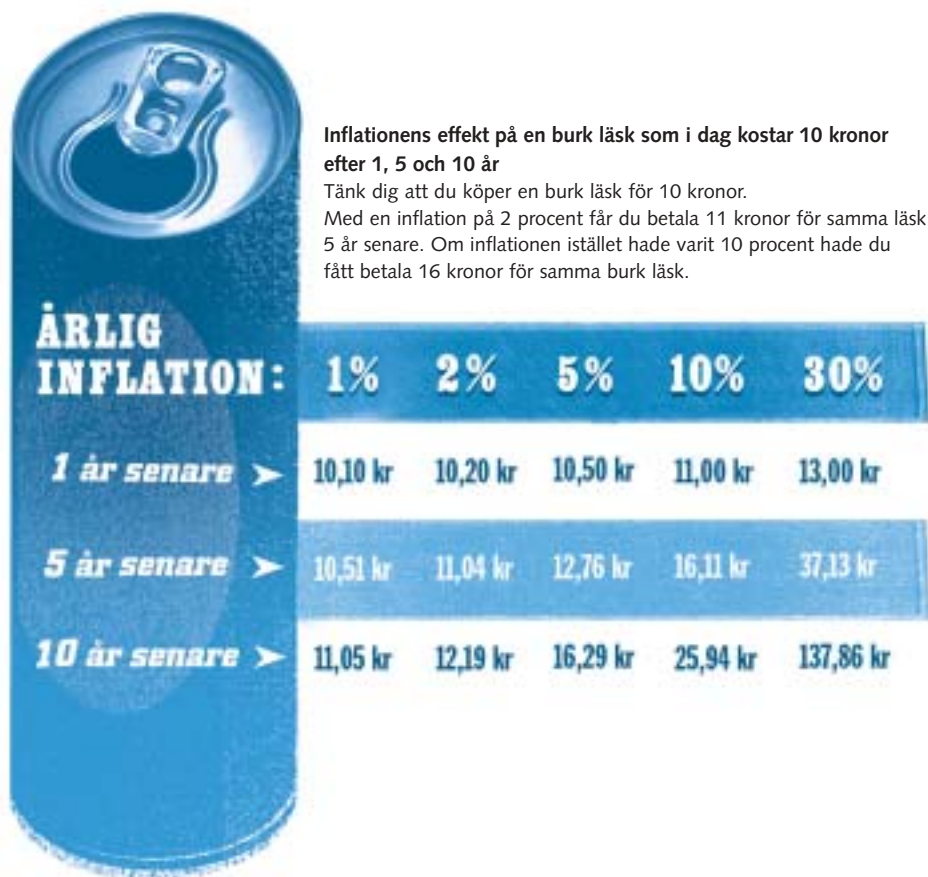
Inflation kan uppstå på flera sätt. Ett exempel är om människor vill köpa mer än vad företagen kan tillverka. Då blir efterfrågan på varor större än utbudet. Människor kan tänka sig att betala mer för att få varan. Priserna stiger och inflation har uppstått.

Priserna kan också öka om det blir dyrare att tillverka varor och tjänster, exempelvis om löner eller energipriser stiger. Om det blir dyrare för företagen kan det innebära att de måste öka priset på sina varor för att vara lönsamma.

■ Varför är hög inflation negativt?

När inflationen är hög ändras priserna både mycket och ofta. Det är svårt att veta hur hög inflationen kommer att bli i framtiden. När ett företag planerar sin verksamhet behöver de svar på frågor som: Hur ser löneutvecklingen ut? Vilket pris måste vi sätta för att täcka kostnaderna? Dessa frågor blir svåra att besvara om inflationen är hög och svänger jämfört med om den är låg och stabil. Kanske avstår företag från att köpa nya maskiner eller anställa fler medarbetare om de är osäkra.

Hög inflation får dessutom olika konsekvenser för olika grupper i samhället. Vid hög inflation blir det mindre lönsamt att spara på bank eftersom pengarna minskar i värde. Däremot gynnas de som har råd att köpa en bostadsrätt eller ett hus. Priset på bostäder ökar ofta minst lika mycket som inflationen.

■ Inflation mäts med en varukorg

Det finns olika mått på inflation. Ett mått som Riksbanken tittar på är förändringen i konsumentprisindex (KPI). KPI beräknas av Statistiska centralbyrån (SCB). Varje månad går SCB ut och "köper" en korg med varor och tjänster som innehåller till exempel kläder, mat, biobiljett och hårklippning. Genom att "köpa" samma varor och tjänster varje månad kan priserna jämföras.

■ Inflationmål på 2 procent

Riksbanken har satt som mål att begränsa inflationen till 2 procent per år mätt med KPI. Med andra ord innebär det att priserna ska öka med ca 2 procent per år.

Att mäta inflation är inte enkelt. Prisökningar som beror på att en varus kvalitet har förbättrats är inte inflation, men att mäta hur kvalitet ändras är svårt. Det är ett skäl till att Riksbanken inte satt inflationmålet till 0 procent. Ett annat skäl är att man vill undvika deflation som betyder att priserna går ner. Det låter kanske bra att priserna går ner men det kan ha allvarliga effekter på ett lands ekonomi. Om priset på varor faller så kan människor föredra att vänta med att handla. Företagen tjänar då mindre eftersom färre köper det de säljer. Detta kan leda till att företagen måste säga upp anställda. Arbetslösheten stiger.

■ Riksbanken kan påverka inflationen

Riksbanken kan påverka inflationen. Det kan den göra genom att höja eller sänka reporäntan. Reporäntan är den ränta som bankerna får betala när de lånar pengar av Riksbanken. Om Riksbanken bedömer att inflationen kommer att bli högre än målet på 2 procent – då höjer Riksbanken reporäntan. På motsvarande sätt sänker Riksbanken reporäntan om inflationen bedöms bli lägre än 2 procent. Detta kallas för penningpolitik.

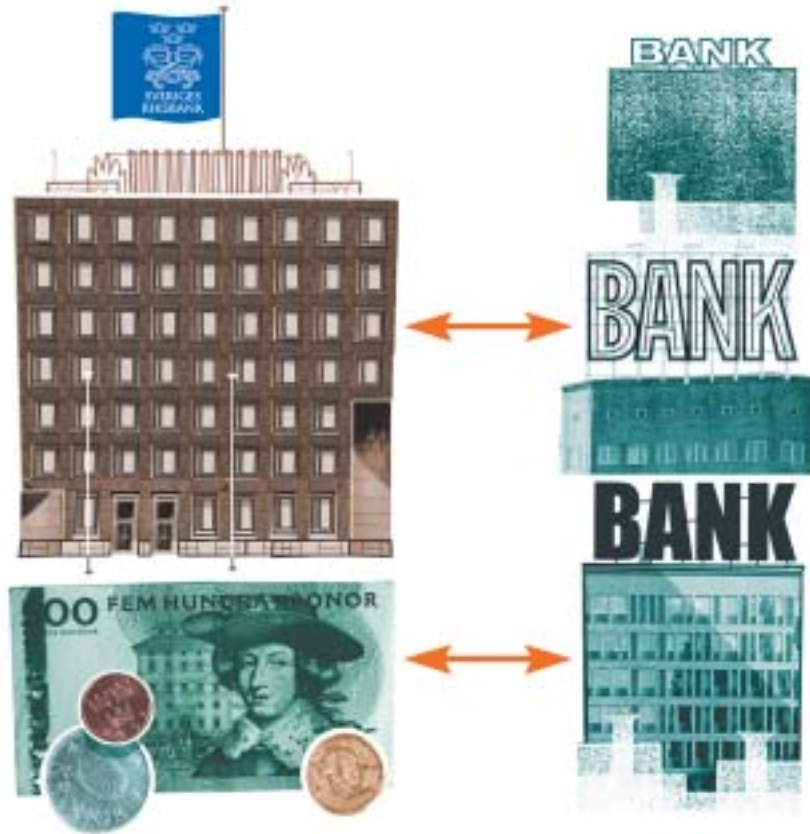

En högre reporänta leder till att bankerna höjer sina räntor. När bankräntorna stiger handlar människor och företag inte lika mycket eftersom det blir dyrare att låna pengar. Man får istället högre ränta om man sparar pengarna på bank. Då människor och företag köper färre saker stiger inte priserna - inflationen minskar. En sänkning av reporäntan leder till att bankerna sänker sina räntor. Lägre bankräntor gör att människor och företag handlar mer - inflationen ökar.

Riksbankens huvuduppgift 2: Betalningar ska ske säkert och effektivt

Betalningssystemet

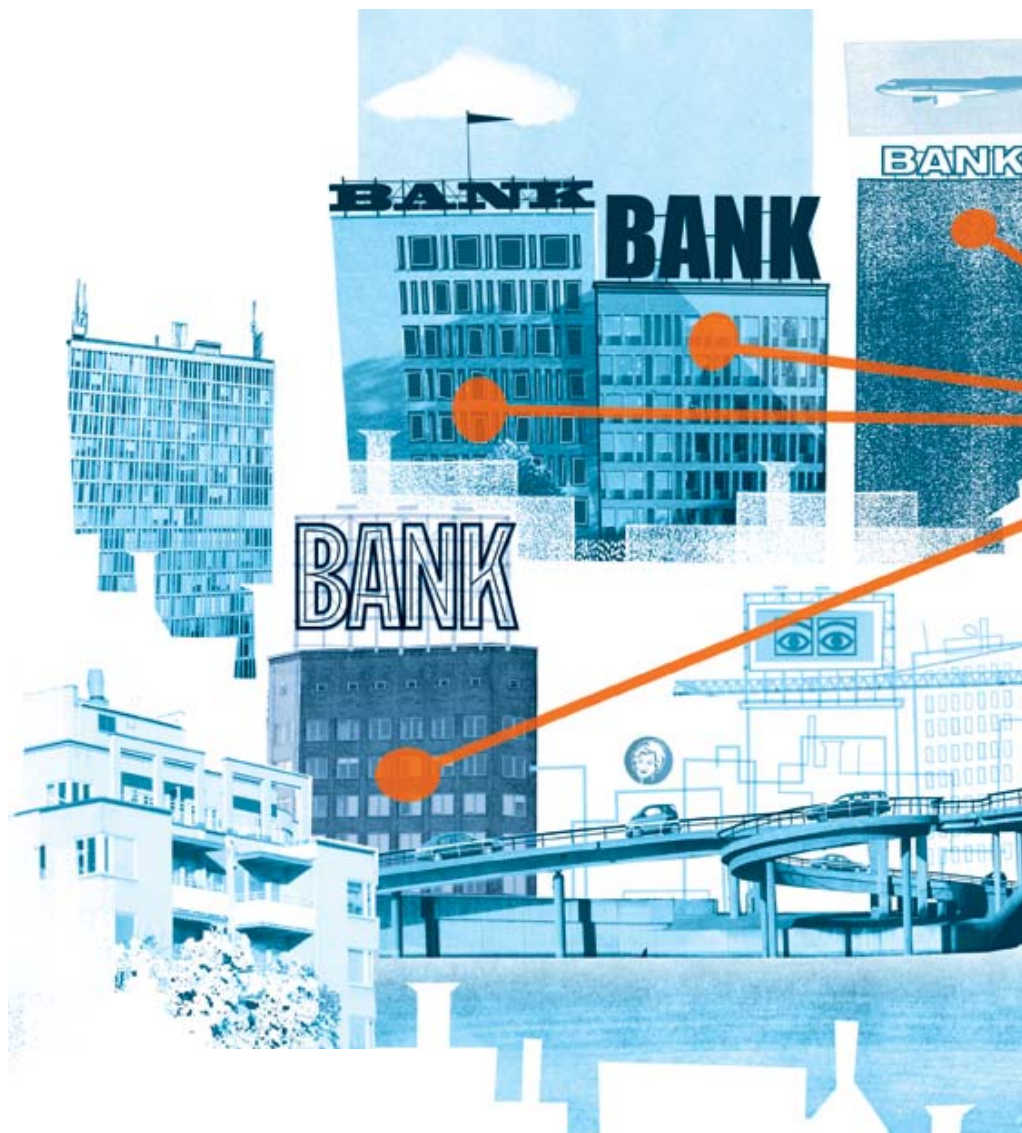
Betalningssystemet är det som krävs för att betalningar för varor och tjänster ska fungera. I ett fungerande system kan du få din lön, handla i affärer och betala dina räkningar. Riksbanken övervakar så att detta sker säkert (du ska kunna lita på att betalningar kommer fram) och effektivt (till så låga kostnader som möjligt).

■ Betalningssystemet måste fungera

I början av 1990-talet uppstod en allvarlig bankkras i Sverige med stora effekter på ekonomin. Flera banker var nära att gå omkull. De hade lånat ut pengar till företag och hushåll som inte kunde betala sina räntor och inte heller kunde betala av på sina lån. När störningar av detta slag uppstår riskerar hela betalningssystemet att falla samman eftersom betalningar till stor del sker med hjälp av banker. Lärdomen av denna och andra bankkriser är att det är mycket viktigt att se till att betalningssystemet fungerar utan störningar. Detta är en av Riksbankens huvuduppgifter.

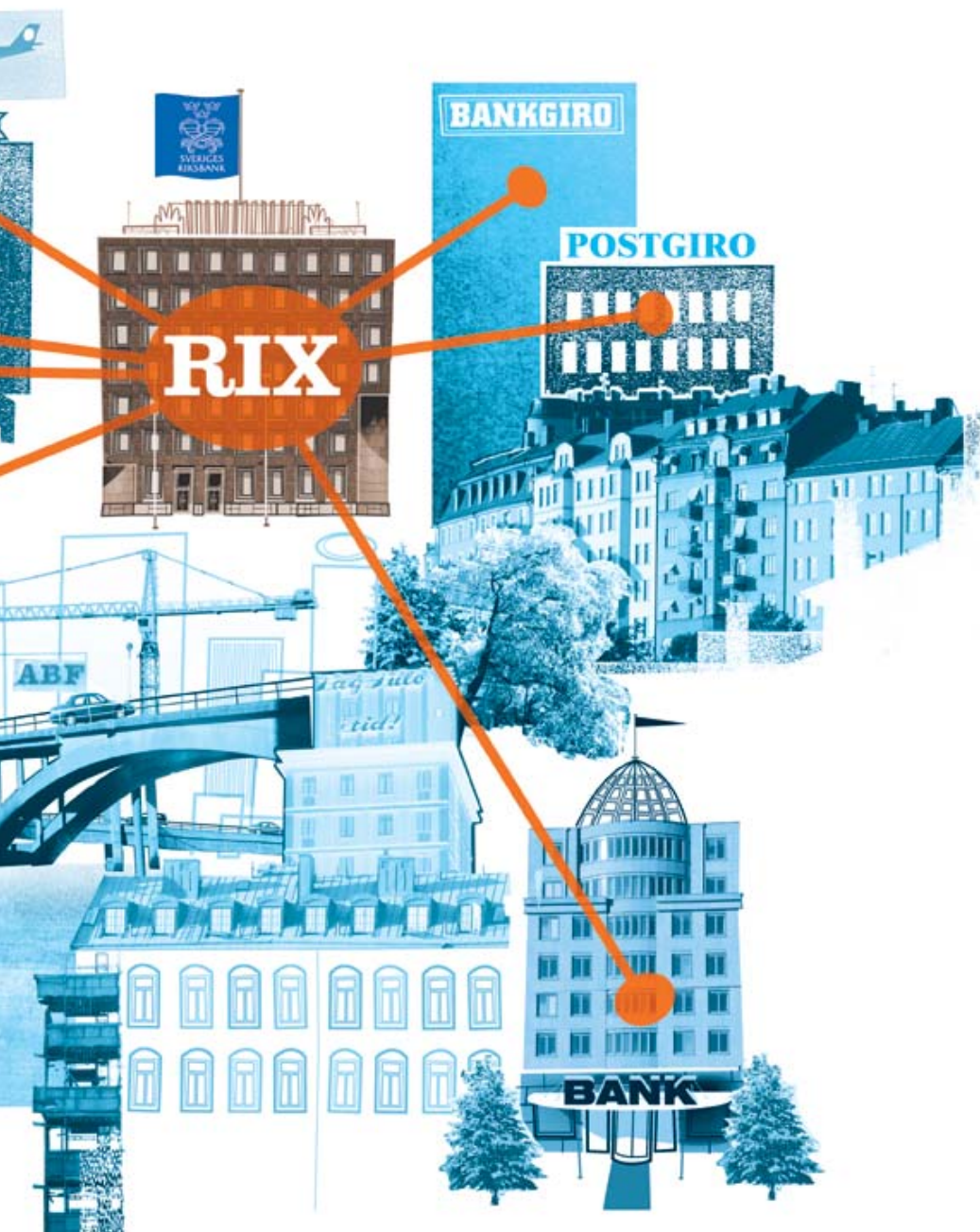

■ Banker är viktiga

Varför är det så viktigt med banker? Utan banker fungerar ekonomin dåligt. Det är hos banker som hushåll och företag har konton så att löner kan sättas in, räkningar betalas och pengar tas ut eller kort användas för att handla. Hos banker kan hushåll och företag spara pengar för att ta ut dem vid ett senare tillfälle. Samtidigt kan banker låna ut pengar idag till hushåll som vill köpa till exempel en ny bil och till företag som vill investera till exempel i en ny maskin.

■ Riksbanken är knutpunkten i betalningssystemet

Alla betalningar som inte görs med sedlar och mynt innebär att pengar flyttas mellan konton hos någon eller några banker. När hushåll och företag till exempel betalar en räkning, så ger de banken i uppdrag att överföra pengar från det egna kontot till betalningsmottagarens konto. Om betalningsavsändaren och betalningsmottagaren har konton i samma bank, slutförs betalningen inom banken. Om mottagarens konto finns på en annan bank behövs ett system som vidarebefordrar

betalningar från den ena banken till den andra. Banker handlar också med värdepapper och valutor sinsemellan. Dessutom lånar de pengar av varandra. Alla betalningar, både direkt mellan banker och på uppdrag av en kund, sker genom de konton som bankerna har i Riksbanken. Systemet som hanterar dessa betalningar heter RIX och ägs av Riksbanken. Riksbanken är därmed knutpunkten i betalningssystemet. När betalningar når RIX överförs pengar omedelbart till mottagarens bank. Varje dag passerar ca 400 miljarder kronor genom RIX.

Ordlista

Betalningssystem	System som används för att genomföra betalningar.
BNP	Bruttonationalprodukt. Värdet av alla varor och tjänster som produceras i ett land under ett år.
Centralbank	Ett lands bank som bland annat har hand om sedelutgivningen och penningpolitiken. I Sverige heter denna bank Riksbanken.
Deflation	En sänkning av den allmänna prisnivån. Motsats till inflation.
Efterfrågan	Att det finns någon som vill köpa varor eller tjänster till ett visst pris.
Energipriser	Priset på en naturtillgång till exempel råolja och naturgas.
Inflation	En ökning av den allmänna prisnivån som inte avser kvalitetsförbättring. Det innebär att "man får mindre för pengarna".
KPI	Konsumentprisindex. Ett mått på inflation som SCB beräknar varje månad.
Ledamöter	Medlemmar i en grupp ofta med rätt att ta beslut.
Myndighet	Samhällsorgan med laglig rätt att utföra vissa handlingar inom ett visst område.
Penningpolitik	Riksbankens åtgärder för att bevara värdet på pengar.
Reporänta	Riksbankens styrränta. Den ränta som bankerna får betala när de lånar pengar av Riksbanken.
Riksbankens direktion	Leder Riksbanken och fattar de penningpolitiska besluten.
Riksbanksfullmäktige	Valda av Riksdagen att representera sina partier. Har en kontrollerande funktion över Riksbankens verksamhet och utser ledamöter till Riksbankens direktion.
Riksbankslagen	En lag där Riksbankens arbetsuppgifter har fastställts.
RIX	Riksbankens betalningssystem, se även Betalningssystem.
Ränta	Det pris som banken får betala till den som sätter in sina pengar i banken. Det är också det pris som den som lånar pengar av banken får betala.
Tillväxt	En ökning av BNP över tiden (se även BNP).
Utbud	Varor och tjänster som är till salu till ett visst pris.

Riksbankens två huvuduppgifter:

Upprätthålla ett fast
penningvärde.

Främja ett säkert och
effektivt betalningsväsende.

Lag om Sveriges riksbank
(1988:1385)

Sveriges riksbank
103 37 Stockholm
(Brunkebergstorg 11)

www.riksbank.se
Tel 08-787 00 00
Fax 08-21 05 31